

ISELJENICI S OTOKA BRAČA I HRVATSKA BRATOVŠTINA SV. JURJA I TRIPUNA U MLECIMA

UDK 325.14(450=163.42)"16/17"
255(450 Venecija = 163.42)"16/17"

Dr. sc. LOVORKA ČORALIĆ
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10 000 Zagreb, HR

Na osnovi izvorne arhivske građe iz sjedišta hrvatske bratovštine sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (knjige godišnjih prihoda i rashoda, izvješća s godišnjih skupština), kao i tragom postojećih saznanja u historiografiji, predstavljena je uloga iseljenika s otoka Brača u povijesti hrvatske zajednice u Mlecima. Težište rada upravljeno je na raščelambu udjela Bračana u običnom članstvu, kao i udjela u obnašanju vodećih mjesta u upravnim tijelima bratovštine (predstojnici, vikari, sindici i dr.). U radu se donosi i podroban popis Bračana, članica i članova hrvatske bratovštine, čime se nastoji osvijetliti jedna manje poznata, ali značajem bitna sastavnica iz povijesti toga dalmatinskoga otoka.

Hrvatske prekojadranske migracije, posebice one upućene u Mletke - tijekom dugog niza stoljeća glavni grad za najveći dio istočnojadranske obale - neprijeporno su važna sastavnica iz uzajamne prošlosti dva naroda koje spaja jedno more.¹ Dalmacija, kao prostorno najveća cjelina hrvatskoga priobalja u sastavu mletačkoga *Stato da mar*, područje je iz kojega - arhivska vrela to nepobitno potvrđuju - potječe najveći broj hrvatskih iseljenika koji su u Mlecima stoljećima predstavljali brojčano snažnu, cijenjenu i prepoznatljivu nacionalnu zajednicu.²

Najveći broj dalmatinskih iseljenika dolazio je iz vodećih gradskih središta, Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Hvara. Njima se, u ukupnom omjeru dalmatinskoga iseljništva u Mlecima, pridružuje i velik broj iseljenika podrijetlom s otoka Brača, područja koje je tijekom gotovo pet stoljeća neprekinutog povijesnog razvoja održavalo učestale gospodarske, crkvene i kulturne veze s gradom na lagunama.³ Na osnovi iščitavanja i raščlambe viševrsnih arhivskih fondova pohranjenih u mletačkome Državnom arhivu (ponajprije oporuka, katastarskih spisa, spisa Inkvizicije i dr.) razvidno je da su Bračani (u vrelima označeni kao *de Brazza*, *Brazzano* i slično) prisutni u gradu na lagunama još od prvih vrelima češće potvrđenih hrvatskih prekojadranskih migracija. Težište njihova iseljavanja i nazočnosti u Mlecima odvija se tijekom druge polovice XV. i prve polovice XVI. stoljeća, što je u cijelosti u skladu s općim trendom onovremenih hrvatskih migracija prema talijanskom prostoru. Poput ostalih sunarodnjaka, Bračani su u gradu na lagunama najčešće bili zabilježeni kao pomorci, trgovci i obrtnici (u XVIII. stoljeću neki su Bračani obnašali i vodeće položaje u obrtničkim udrugama),⁴ a mjestom su stanovanja ponajprije bili usmjereni na župe u istočnom gradskom predjelu Castello - središnjem prostoru hrvatskih useljavanja tijekom svih prošlih stoljeća.⁵ Trajno posvjedočenje nekoć izrazito učestale nazočnosti Bračana u Mlecima, posebice u predjelu Castellu, sačuvano je i danas na glasovitoj "Obali od Hrvatov" (*Riva degli Schiavoni*) u natpisu na kamenom pristaništu smještenom nasuprot luksuznog hotela *Danieli*. Natpis kazuje da je taj dio pristaništa bio posebno čuvan (rezerviran) za pomorce i brodare koji dolaze s otokâ Brača i Hvara (*FINE DI STAZIO DEI ABITANTI DELLA BRAZZA E DI LESINA*) te da nitko drugi, bez obzira na podrijetlo, nema pravo zauzeti samo njima zajamčeno mjesto.⁶

Bračani su u Mlecima po svim svojim sastavnicama životnoga svakodnevlja činili dio hrvatskog iseljništva. Brojni brakovi sklopljeni s iseljenim sunarodnjakinjama/sunarodnjacima, vrelima posvjedočene poslovne veze, prijateljski kontakti i povezanost, posvjedočuju bliskost i upućenost iseljenika s toga srednodalmatinskog otoka na sunarodnjake, od sjevernohrvatskog Zagreba do južnodalmatinskog Bara. Jedno od najzornijih i vrelima izrazito dobro potvrđenih posvjedočenja

integriranosti Bračana u višestoljetno životno svakodnevlje hrvatske dijaspore u gradu svetoga Marka jest i njihova uključenost u hrvatsku bratimsku udrugu sv. Jurja i Tripuna. Istraživanju i raščlambi njihovoga udjela u strukturi bratovštine, obnašanju pojedinih dužnosti u njezinim upravnim tijelima, kao i spomenu u sklopu karitativne djelatnosti udruge, posvećen je središnji dio ovoga priloga.⁷

SCUOLA DELLA NATION DI SCHIAVONI – HRVATSKA BRATIMSKA UDRUGA SV. JURJA I TRIPUNA

Temeljno i jedino institucionalno ustrojeno tijelo okupljanja hrvatskih iseljenika u Mlecima bila je njihova bratovština sv. Jurja i Tripuna (*Scuola dei SS. Giorgio e Trifone, Scuola degli Schiavoni, Scuola Dalmata*). Ubrajala se u tzv. “nacionalne bratovštine”, kojima su pripadale i udruge iseljenih Albanaca, Grka, Nijemaca te useljenika iz drugih talijanskih gradova (Milano, Firenca, Lucca). Bratovština je utemeljena na osnivačkoj skupštini 25. svibnja 1451. godine. Prvotno sjedište nalazilo se u prostorijama bivšega gostinjca S. Catarina, koji je pripadao tamošnjem samostanu ivanovaca. Na osnovi ugovora s priorom Lorenzom Marcellom (30. svibnja 1451.), bratovština je stekla pravo da u crkvi ivanovaca podigne oltar posvećen sv. Jurju te da koristi četiri grobnice za pokop pokojnih članova. U prvom stoljeću nakon osnutka bratovština je stekla niz značajnih priznanja vodećih crkvenih uglednika (podjela indulgencija kardinala Bessariona 1464. godine; papinskoga izaslanika Bertuccia Contarinia 1481.; apostolskog legata Angela Leoninia 1502. i dr.) i istaknutih mletačkih plemića (darovanje relikvijara sv. Jurja mletačkoga časnika Paola Valaressa godine 1502.). Godine 1518., ugovorom između bratovštine i tadašnjega priora ivanovaca, mletačkoga plemića Sebastiana Michiela, osiguran je - nakon višegodišnjih sukoba s priorom - samostalan razvoj udruge te otvoren put za njezin gospodarski i kulturni napredak. Gospodarska moć bratovštine doseže tada svoj vrhunac. Brojnim darovnicama i oporučnim legatima članova, bratovština stječe znatan novčani kapital, ali i mnoge nekretnine u gradu i na području mletačke terraferme. Iznimne go-

spodarske mogućnosti osigurale su temeljito preuređenje i pregradnju zgrade sjedišta (godine 1551.). U prvoj polovici XVI. stoljeća nastaje umjetnički najvrjedniji ukras bratovštine - ciklus slika mletačkoga renesansnog majstora Vettorea Carpaccia s prizorima iz života sv. Jurja ("Sv. Juraj u borbi sa zmajem", "Trijumf sv. Jurja", "Sv. Juraj pokrštava žitelje libijskoga grada Selene"), sv. Tripuna ("Čudo Sv. Tripuna"), sv. Jeronima ("Sv. Jeronim dovodi lava u samostan", "Smrt sv. Jeronima"), sv. Mateja ("Krist poziva sv. Mateja") i sv. Augustina ("Vizija sv. Augustina"). Povijesni razvoj hrvatske bratovštine odvijao se nesmetano tijekom svih stoljeća opstojnosti Mletačke Republike. Opasnost je zaprijetila godine 1797., kada se dolaskom francuske uprave ukidaju gotovo sve mletačke bratovštine, gostinjc i ubožista. U tim se prijelomnim trenucima tadašnji predstojnik bratovštine Josip Žuanić zvan Bratine godine 1806. obratio predstavnicima francuske uprave. Naglasivši kako je u tim teškim vremenima udruga "posljednji bedem Hrvata u Mlecima", predstojnik je zamolio da se povuče uredba o prestanku njezina rada i zapljeni dobara. Vrhovni ravnatelj državnih dobara odobrio je zamolbu bratimskoga vodstva te je udruga nastavila s uobičajenim radom, održavajući svoje redovite aktivnosti (godišnje skupštine s izborom novih dužnosnika, primanje novih članova, izdavanje redovitog časopisa i prigodnih publikacija i sl.) sve do najnovijega vremena. U posljednja dva stoljeća bratovština je izgubila prvotna obilježja. Napustivši negdašnji naziv (*Scuola degli Schiavoni*) i prezevši ime *Scuola Dalmata*, udruga je još tijekom druge polovice XIX. stoljeća postala zajednicom istočnojadranskih iseljenika talijanskoga nacionalnog i političkog opredjeljenja. Tijekom svoje višestoljetne opstojnosti, sve do nastupa modernoga doba, udruga je imala pretežito značenje u okupljanju iseljenika iz svih hrvatskih krajeva, a svojom je iznimnom umjetničkom baštinom dala nezaobilazan prinos mletačkoj umjetnosti.⁸

Kako je spomenuto, bratimska uloga iseljenih Hrvata stoljećima je predstavljala njihovu središnju (i jedinu) nacionalnu ustanovu, djelujući kao mjesto okupljanja, međusobnog pomaganja, ali i očuvanja domovinske svijesti i nacionalnoga identiteta. Uz hrvatske iseljenike iz Zadra, Šibenika i Splita, kao i brojčano snažnu bokeljsku koloniju, brački

su iseljenici tijekom svih proteklih stoljeća činili značajan i djelatan dio bratovštine sv. Jurja i Tripuna, pridonoseći njezinoj prepoznatljivosti i ugledu među ostalim mletačkim nacionalnim udrugama.

Kao temeljna građa uporabljena za istraživanje nazočnosti i djelovanja bračkih iseljenika u bratovštini sv. Jurja i Tripuna uporabljene su bratimske knjige pohranjene u sjedištu udruge (*Archivio della Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, dalje: ASD): knjige godišnjih prihoda i rashoda (*Libri conti e spese della Scuola di San Zorzi et San Trifon della Nation Dalmata*, dalje: LCS) i knjige izvješća s godišnjih skupština (*Capitolar grande della Veneranda Scuola dei SS. Giorgio e Trifone della nazione Dalmata*, dalje: *Capitolar*). *Libri conti e spese* knjige su koje sadrže podatke o tekućem godišnjem poslovanju bratovštine. U sklopu svakoga godišta sadržane su sljedeće cjeline: opći prihodi (*Entrata general de Scola*), isplate (*Esborsi Ordenarii anoali*), izdaci za svijeće (*Spese de cere per la Scola*), članarine i dobrovoljni prilozima (*Scossi de luminarie e beneintrade*), troškovi pokopa preminulih bratima (*Sepelir de Frattelli*), javni nameti (*Gravezze publiche*), manji troškovi (*Spese menute*) i izdaci za svetkovine (*Spese menute per la Festa*), troškovi za potporu siromašnih bratima (*Dispensa a 24 poveri*), potpora siromašnim djevojkama za miraz ili pristupninu u samostan (*Donzelle pagade*), troškovi za održavanje sjedišta (*Spese de Palazzo*), različiti računi i stanje blagajne (*Conto de cassa*) te ostale zabilježbe i spomeni (*Memorial*). U sklopu istraživanja prisutnosti Bračana u radu bratovštine poglavito su uporabljene cjeline u kojima se donose popisi bratima i sestara koji plaćaju godišnje članarine i doprinose; popisi preminulih bratima koji su poradi svojega siromaštva sahranjeni na trošak udruge (navodi se ime bratima, datum i troškovi pokopa) te godišnja izdvajanja za djevojke iz neimućnih obitelji kojima udruga novčano pomaže pri sakupljanju miraza ili pristupnine u samostan (navodi se ime djevojke, ime njenog budućeg supruga /ime samostana u koji pristupa/ te odluka predstojnika o odobrenju novčane svote). U istraživanju su ponajprije korišteni podaci za razdoblje od početka XVII. do početka XIX. stoljeća, za koje su knjige najpotpunije sačuvane, a podaci sustavno unošeni. Knjiga *Capitolar* sadrži popis svih upravnih dužnosti u udruzi, kao i imena bratima koji ih obnašaju u pojedinom mandatnom razdoblju. Kao i u prethodnom primjeru, sa-

čuvanost i uporabljivost ovih knjiga također je uglavnom ograničena na razdoblje od XVII. stoljeća.

GASTALDI, VIKARI, DEKANI, SINDICI, ODBORNICI, VIJEĆNICI – BRAČANI U UPRAVNOJ STRUKTURI HRVATSKE BRATOVŠTINE

Vodeću dužnost u hrvatskoj bratovštini obnašao je gastald ili predstojnik (*guardian grande*), biran na godišnjoj skupštini udruge posljednje nedjelje mjeseca lipnja. Obveze gastalda sastojale su se u vodećoj ulozi pri nazočnosti bogoslužju, u razdiobi novčanih svota za zbrinjavanje ili pokop siromašnih članova te za isplatu miraza (ili pristupnine u samostan) djevojkama iz neimućnih obitelji. Gastald je bio dužan redovito prebivati posljednjem ispraćaju preminulog bratima te posjećivati svakog bolesnog člana zajednice i na trošak udruge skrbiti o njemu. Nadzirao je novčano stanje bratovštine, posebice pazeći da se bez suglasnosti Velikoga vijeća ne prekorače godišnje mogućnosti i troškovi ne premaše zalihe bratimske riznice. Dužnost gastalda trajala je godinu dana. Nakon toga morale su proći najmanje dvije godine da bi ista osoba ponovno mogla obnašati prethodnu dužnost. Gastald se obvezivao da će nakon isteka jednogodišnjega mandata u roku od dva tjedna predati pisani uvid u svoj rad te položiti račune o prihodima i rashodima udruge tijekom njegova obnašanja vodeće dužnosti. Čast službe gastalda posebno je dolazila do izražaja prigodom godišnje skupštine udruge, ali i na raznim gradskim javnim i crkvenim svetkovinama kojima su bile nazočne sve mletačke bratovštine. Gastald je tada zajedno s ostalim vodećim dužnosnicima u svečanoj procesiji gradskim ulicama predvodio svoje članstvo, a njegova odjeća, korištena samo u svečanim prigodama, davala je časti i naslovu *guardiana grande* posebnu važnost i dostojanstvo.⁹ Kada je riječ o bračkim iseljenicima, u svojstvu obnašatelja najviše časti u udruzi spominju se u relativno kratkom vremenskom razdoblju Antun Stjepanov (*Antonio di Steffano*, 1660. i 1663. godine) i Jerolim Andrijin (*Girolamo di Andrea*, 1661. godine).¹⁰

Čast vikara (*vicario*) druga je po važnosti u upravnoj hijerarhiji bratovštine, a sastojala se poglavito u zamjenjivanju predstojnika tijekom njegove odsutnosti. Iz tih razloga na časti vikara nalazimo već spomenute Bračane, predstojnike hrvatske udruge - Antuna Stjepanova (1657.) i Jerolima Andrijina (1653.). Osim navedenih, zapisnici godišnjih skupština bratovština bilježe u svojstvu vikara (ali ne i predstojnika bratovštine) i bračke iseljenike Marka Ivanova (*Marco de Zuanne*, 1641.) i Vicka Bartulova (*Vicenzo de Bortolo*, 1693., 1741. i 1746.).¹¹

Uz predstojnika i vikara, dužnosnik nazvan *guardian del matin* (katkada i *guardian de mezzo anno*) treći je član u središnjem upravnom tijelu bratovštine (*bancalia*). Premda je ta služba često prethodila pro-maknuću na dužnost vikara, kao njezin nositelj spominje se tek jedan brački iseljenik, Jerolim Andrijin (1647.).¹²

Služba pisara (*scrivan*) utvrđena je u statutima većine zapadnoeuropskih srednjovjekovnih bratovština, a njihova je dužnost izrečena imenom funkcije koju obnašaju. U bratovštini sv. Jurja i Tripuna pisari su se birali na isti način kao i dekani. Izbor se obavljao druge nedjelje u prosincu, kad se za taj čin sazivala skupština. Nakon izbora pisar je dobivao knjigu (*quaderno*) u koju je redovito bilježio sve prihode, rashode i odredbe bitne za djelovanje bratovštine tijekom svojega mandata. Osim toga, za pisara je bila predviđena i posebna dužnost prilikom pribivanja svetoj misi na dan uoči izbora vodećih dužnosnika (posljednja nedjelja u lipnju). Tada je *škrivan* hrvatske udruge predvodio svečanu procesiju svih bratima te, ulazeći u crkvu, u ruci nosio veliki bratimski ophodni križ. Dužnost pisara nije bila vremenski ograničena te ju je katkada ista osoba obnašala i desetak godina za redom.¹³ Kada je riječ o iseljenim Bračanima, njihov spomen u svojstvu bratimskih pisara nije učestalo bilježen te se na toj dužnosti zapažaju samo Antun Stjepanov (1660.) i Vicko Bartulov (1698.), Bračani koji se kao obnašatelji vodećih službi u hrvatskoj udruzi spominju učestalo tijekom dužeg vremenskog razdoblja.¹⁴

Dužnost desetorice dekana (*X degani di tutto anno*) nije, osim vremena njihova izbora (druga nedjelja u prosincu), pobliže objašnjena. Kako je ova dužnost nazočna u većini bratovština u Mlecima i u dal-

matinskim gradovima, čiji su statuti korišteni kao usporedna građa, može se pretpostaviti da je u svima njima zadaća ovih dužnosnika bila sličnoga obilježja. Ako se izuzme određena nejednakost u broju članova (u nekim drugim bratovštinama bira se manji broj dekana), statuti dekanima uglavnom propisuju izvršenje odluka bratimske skupštine. Uobičajene dužnosti dekana odnose se i na nadzor crkvenog sjedišta i bratimskoga oltara, održavanje prostorija za okupljanje i sastajanje bratima, nabavu svećanih stjegova, procesijskih križeva i drugih liturgijskih predmeta te izravnu raspodjelu novčane pripomoći najugroženijim članovima zajednice. Službeni godišnjaci sadrže u popisu dužnosnika i spomen o dvojici polugodišnjih dekana (*II degani di mezzo anno*). Podaci o toj službi nisu zabilježeni u statutu hrvatske udruge, ali ni u pravilnicima drugih mletačkih ili dalmatinskih udruga. Može se samo pretpostaviti da je ta služba, kakò joj kazuje ime i broj članova, predstavljala svojevrstu zamjenu za nekoga od redovnih, jednom godinom službe izabranih dekana. Podaci o polugodišnjim dekanima nisu redoviti za sva godišta, što upućuje na zaključak kako se njihov izbor nije obavljao redovito.¹⁵ Brački bratimi hrvatske udruge spominju se u svojstvu dekana u više navrata. Kronološkim slijedom zabilježeni su (kao *dekani di tutto anno*): Jerolim Andrijin (1649., 1661.), Antun Stjepanov (1650., 1659., 1666., 1668., 1670.), Petar Ivanov (*Pietro de Zuanne*, 1655.), Ivan Jerolimov (*Zuanne de Gerolimo*, 1655.), Andrija Jerolimov (*Andrea de Gerolimo*, 1663.), Vicko Bartulov (1686., 1690.), Nikola Ivanov Karmelić (*Nicolò de Zuanne Carmelich*, 1693.), Nikola Stjepanov Tomašić (*Nicolò di Steffano Tomasich*, 1693.), Petar Ivanov (1750.), Vicko Ivanov (*Vicenzo de Zuanne*, 1741., 1743., 1745.), Apostol Bračanin (*Apostolo della Brazza*, 1745.), Ivan Apostolov (*Zuanne de Apostolo*, 1750.) i Ivan Krstitelj Vickov (*Zuanne Batista de Vicenzo de Bortolo*, 1756., 1758., 1759.), dočim se kao polugodišnji obnašatelj časti dekana spominje samo Antun Stjepanov (1652.).¹⁶

Služba sindika (*III sindaci*), poznata u drugim bratovštinama pod imenom nuncija ili glasnika, sadržavala je obvezu obavješćivanja članova o svim važnim događajima i odlukama vezanim uz djelovanje udruge. Sindici su poglavito imali zadaću obavješćivanja svih članova o smrti nekog bratima, posjećivanja bolesnih članova i skrbi o njima

te zadaću pripreme i slanja poziva za središnju skupštinu i redovne sjednice. Nasuprot učestalom spominjanju u svojstvu dekana, Bračani se kao sindici hrvatske nacionalne udruge spominju u mnogo manje primjera. Izrijekom su to prethodno već zabilježeni dužnosnici Antun Stjepanov (1663., 1669., 1672.), Jerolim Andrijin (1670.) i Vicko Bartulov (1743.).¹⁷

Uloga Odbora dvanaestorice (*XII di nazion*) također nije razjašnjena u statutarnim odredbama hrvatske udruge. Riječ je najvjerojatnije, kako i samo ime govori, o izabranim članovima koji su kao odbor predstavljali zajednicu s obzirom na njezino nacionalno obilježje. Kad se u knjigama bratovštine taj odbor naziva *VIII di XII di nazion* te kao "Odbor osmorice" djeluje kao privremena zamjena za dužnosnike izabrane u puni sastav toga bratimskoga tijela. Osim "Odbora dvanaestorice" i "Odbora osmorice", godišnjaci bilježe i odbore pod imenom *XII vecchi* i *XII nuovi*, služba kojih je - nepoznata u statutarnim odredbama - vjerojatno nalikovala radu spomenutih upravnih tijela bratovštine. Kao obnašatelji dužnosti *XII di nazion* spomenuti su Jerolim Andrijin (1652., 1655., 1658.), Antun Stjepanov (1655.), Jakov Andrijin (*Giacomo de Andrea*, 1664.) i Vicko Bartulov (1748.), dočim se kao dužnosnici u odboru *XII nuovi* bilježe Jerolim Andrijin (1664., 1665.) i Vicko Bartulov (1747., 1751.) te naposljetku u odboru *XII vecchi* već višestruko zabilježen Vicko Bartulov (1691., 1748., 1750., 1752.).¹⁸

Nesuglasice i sporove između bratima rješavala su dva suca (*II sopra lite*) koji su se, kao i većina drugih dužnosnika, birali na glavnoj (lipanjskoj) godišnjoj skupštini. Službu vezanu za gradnje, preuređenja i sve vrste građevinsko-tehničkih radova na zgradi sjedišta obavljala su dva povjerenika, u izvorima zabilježeni kao *II sopra fabriche*.¹⁹ U svojstvu mirovnih sudaca Bračani nisu zabilježeni, dočim se kao povjerenici za građevinske radove bilježe u godišnjim knjigama hrvatske udruge Antun Stjepanov (1652.) i Petar Dominikov (*Piero de Domenico*, 1686., 1687.).²⁰

Na posljjetku, središnje predstavničko tijelo činilo je Veliko vijeće (*Consiglio generale, Capitolo grande*). Na godišnjoj skupštini članova Velikoga vijeća, posljednje nedjelje u lipnju, vijećnici su - kao predsta-

vničko tijelo cjelokupnog članstva - između sebe birali predstojnika, vikara i *guardiana del matin (bancalia)* te dužnosnike drugih upravnih tijela bratovštine. Vijeće je katkad brojilo i do 200 članova (ovisno o pojedinim godinama), od čega je oko 35 osoba obnašalo spomenute upravne dužnosti. Popisi vijećnika, sadržani u knjigama izvješća s godišnjih sjednica (*Capitolar*), ubrajaju se u nezaobilazne i bogatstvom građe prvorazredne izvore za proučavanje strukture članstva bratovštine tijekom niza stoljeća njezina postojanja.²¹ Kao članovi Velikoga vijeća hrvatske bratovštine sv. Jurja i Tripuna Bračani se spominju u pratećem kontinuiranom razdoblju od tridesetih godina XVII. st. do konca XVI-II. stoljeća. Osim prethodno nabrojenih dužnosnika koji su istodobno bili i članovi Vijeća, izvor bilježi i niz Bračana za koje postoji ubilježba o članstvu u Vijeću, ali ne i o obnašanju pojedinih dužnosti u upravnim tijelima udruge. Kronološkim su slijedom zabilježeni: Marko Ivanov (*Marco de Zuanne*, 1634.-1635.), Ivan Markov (*Zuanne de Marco*, 1640.), Luka Ivanov (*Luca de Zuanne*, 1670.), Bonolo Bastović pok. Jerolima (*Bonolo condam Gerolimo Bastovich*, 1683.), Frane Jakšić (*Francesco Giasichi*, 1690.), Ivan Cusin (*Zuanne Cusin*, 1691.), Ivan Banović (*Zuanne Banovich*, 1692.) i Marko Bratina (*Marco Bratina*, 1694.).²²

Osim dosad navedenih bračkih iseljenika, redovito članova Velikog vijeća i nositelja određenih dužnosti u upravi bratovštine, potrebno je nabrojiti i preostale članove bratovštine čija imena nisu sadržana u prethodnom popisu. Kronološkim redom spominju se, isključivo u svojstvu članova bratovštine: Ivan pok. Frane (*Zuanne condam Francesco*, 1657.-1658.), Nadalin Petrov (*Nadalin de Piero*, 1657.), Pavao Balarin (*Paolo Balarin*, 1660.-1661.), Ivan Stjepanov Spudriacevich (*Zuanne de Steffano Spudriacevich*, 1661.), Lovro Lasić (*Lorenzo Lasić*, 1661.), Ivan Vicko Nadali (*Zuanne de Vincenzo Nadali*, 1677.), Bartol Jerolimov Bertičević (*Bortolo de Gerolimo Bertichievich*, 1677.-1683.), Marin Pendešić (*Marin Pendesich*, 1677.-1682.), Jakov Pendešić (*Giacomo Pendesich*, 1677.-1682.), Ivan Cosmi (*Zuanne Cosmi*, 1683.), Ivan Andrijin Baronić (*Zuanne de Andrea Baronichio*, 1685.), Antun Ivana Vidić (*Antonio de Zuanne Vidich*, 1691.), Mihovil Bratine (*Michiel Bratine*, 1691.), Nikola pok. Ivana Koršulić (*Nicolò con-*

dam Zuanne Corsulich, 1693.), Dominik Marka Bratine (*Domenico de Marco Bratine*, 1693.), Nikola Vickov Kresonović (*Nicolò de Vincenzo Schresonovich*, 1693.), Petar pok. Ivana Petrić (*Piero de Zuanne Petrich*, 1693.), Juraj pok. Jerolima Jelić (*Zorzi condam Gerolimo Gielich*, 1693.), Andrija pok. Frane Banović (*Andrea condam Francesco Banovich*, 1693.), Dimitrije Radić (*Dimitri Radich*, 1693.), Vicko Dimitra Radić (*Vicenzo di Dimitri Radich*, 1693.), Marko Vickov Mečanić (*Marcho de Vincenzo Mechianich*, 1693.), Ivan pok. Marka Alješević(?) (*Zuanne condam Marco Aghlisuvich*, 1693.), Ivan Nikole Stravostić (*Zuanne de Nicolò Stravostich*, 1693.), Matija Jurjev Marković (*Mattio de Zorzi Marchovich*, 1693.), Juraj Matijin Marković (*Zorzi de Mattio Marchovich*, 1693.), Gabrijel Matije Marković (*Gabriel de Mattio Marchovich*, 1693.), Marko pok. Pavla Šantić (*Marcho condam Paolo Santich*, 1693.), Ivan pok. Jerolima Dominis (*Zuanne condam Gerolimo Dominis*, 1693.) Stjepan Jakova Bezerić (*Steffano de Giacomo Bezerich*, 1693.), Luka Petra Petris (*Luca de Piero Petris*, 1693.), Nikola Vickov Jurić (*Nicolò de Vincenzo Jurich*, 1693.), Antun pok. Bartola Brtvić (*Antonio condam Bortolo Bertvich*, 1693.), Andrija pok. Frane Brtvić (*Andrea condam Francesco Bertvich*, 1693.), Petar Prestaldi (*Pietro Prestaldi*, 1695.), Luka Vickov (*Luca de Vincenzo*, 1695.), Luka Nikolin Moro (*Luca de Nicolò Moro*, 1698.), Nikola Stjepanov Jamušić (*Nicolò de Steffano Jamusichi*, 1698.), Roko Dominikov (*Rocco de Domenico*, 1724.), Bartul Vickov (*Bortolo di Vincenzo*, 1724.-1755.), Vid Ivanov (*Vido de Zuanne*, 1733.) i Anzolo Jakovljević (*Anzolo di Giacomo*, 1750.).²³

U istom promatranom razdoblju knjige izvješća s godišnjih skupština udruge bilježe i sljedeće Bračanke, *consorelle* hrvatske bratovštine sv. Jurja i Tripuna: Marijeta Lusija (*Marietta Lusija*, 1654.), Antonia Krstina (*Antonia de Cristoforo*, 1657.), Menegina Bartulova (*Meneghina de Bartolo*, 1668.), Jacinta Frane Bernardova (*Giacinta de Francesco de Bernardo*, 1691.), Ana Antuna Vidić (*Anna de Antonio Vidich*, 1691.), Marija Matijina (*Maria di Mattio*, 1695.), Menegina Anzola Vickova (*Meneghina de Anzolo de Vincenzo*, 1733.), Lucijeta Bračanka (*Lucietta della Brazza*, 1742.) i Dominika, udovica Dominika Rizzonellija (*Domenica, relicta di Domenico Rizzonelli*, 1744.).²⁴

PRINOSI ZA SIROMAŠNE ČLANOVE - SPOMEN BRAČANA U KARITATIVNOM DJELOVANJU BRATOVŠTINE

Temeljni oblici karitativne djelatnosti hrvatske bratovštine bili su podmirivanje troškova pokopa preminulih članova, novčana potpora najsiromašnijim bratimima i sestrama te pripomoć djevojkama iz neimućnih obitelji pri njihovoj udaji (miraz) ili pri stupanju u samostan. Peta cjelina (stavka) knjige godišnjih prihoda i rashoda (*Libri conti e spese*) nosi naslov *Sepelir de Frattelli (Seppellire i Confratelli)* i odnosi se na udio zajednice pri sahrani siromašnijih članova.²⁵ Obvezu bratovštine da svojim sredstvima sudjeluje u dostojnom pokopu preminulih bratima naglašava i nekoliko odredaba njezinoga statuta (kapituli broj 13, 37 i 44).²⁶ Posebno se naglašava dužnost članova da - po uzoru na kršćanska djela milosrđa - vode brigu i skrbe o sunarodnjacima koji se nalaze u mletačkim tamnicama te im, ako ondje preminu, prirede zajednički posmrtni ispraćaj.²⁷ Ako neki bratim oboli izvan Mletaka, bratovština se obvezuje poslati jednoga člana da njeguje oboljeloga. Ako bolesnik ondje premine, a prijenos njegovih posmrtnih ostataka nije moguć, sahrana se obavlja u dotičnome mjestu na trošak bratovštine.²⁸ Novčana sredstva utrošena za skroman pogreb pokojnih bratima podmirivala su se dobrovoljnim prilozima, darovnicama i oporučnim ostavštinama članova. Trošak iskazan u godišnjim knjigama najčešće je jednak i iznosi devet lira. Od toga su se dvije lire odnosile na naknadu svećeniku (*per i preti*) nazočnom u posljednjem ispraćaju, a isto toliko dobivali su i njegovi pomoćnici (*per i nonzoli*). Najviše (četiri lire) stajalo je plaćanje nosača i prijenos pokojnikovih posmrtnih ostataka (*ai portatori della bara*), a trošak za mrtvački sanduk (*chailletto*) iznosio je jednu liru. Ako je, na osnovi oporučne želje pokojnika ili njegovih bližnjih, izražena potreba za posebnim habitom pokojnika, tada se ukupnoj svoti pridruživao trošak od jedne lire. U popisima bratima i sestara sahranjenih na trošak zajednice naveden je točan datum sahrane i ukupni izdaci udruge. Pokojnik je zabilježen vlastitim i (najčešće) očevim imenom, obično bez pobližeg određivanja podrijetla, zanimanja i mjesta stanovanja. Ženama se, osim njihovih imena, spominje i ime oca ili supruga te (katkad) njegovo zanimanje ili

podrijetlo. Ubilježba Bračana sahranjenih na trošak udruge sadržana je u godišnjim troškovnicima u rasponu od sredine XVII. do sredine XVIII. stoljeća. Redom su, uz nadnevak smrti, ubilježeni sljedeći bratimi i sestre, sahranjeni na trošak svoje nacionalne bratovštine: Laura pok. Petra (*Laura condam Piero*, 6. I. 1647.), Isabeta Dominikova (*Isabetta de Domenigho*, 9. VII. 1651.), Ana Ivanova (*Anna de Zuanne*, 6. IV. 1661.), Andrija Banović (*Andrea Banovich*, 4. X. 1661.), Frane Bračanin (*Francesco della Brazza*, 2. XI. 1663.), Jakov Andrijin (*Giacommo de Andrea*, 20. II. 1670.), Ivan Bračanin (*Zuanne della Brazza*, 18. XI. 1672.), Antun Stjepanov (*Antonio di Steffano*, 20. XII. 1673.), Petar Dominikov (*Piero di Domenico*, 15. XI. 1690.) i Vicko Ivanov (*Vicenzo di Zuanne*, 5. VIII. 1746.).²⁹

Osma (katkada deveta) stavka u knjizi *Libri conti e spese*, naslovljena *Dispensa a 24 poveri* (*Dispensa a 24 poveri*), odnosi se na jednu od najvažnijih karitativnih djelatnosti bratovštine - prikupljanje novčane pripomoći za najsiromašnije članove.³⁰ Osnovana upravo poradi pružanja pomoći izbjeglom žiteljstvu s istočnojadranske obale, bratovština je kapitulom broj 26. svoga statuta obvezala sve članove udruge (poglavito njezine vodeće dužnosnike) na izvršavanje temeljnih načela kršćanskoga milosrđa prema sunarodnjacima koji se u Mlecima zateknu u nevolji, oskudici, siromaštvu i bolesti.³¹ Način upućivanja novčane pripomoći siromašnim bratimima i sestrama definiran je kasnijom statutarnom odredbom (kapitul broj 65.), izglasanom na sjednici bratovštine godine 1497. Utvrđujući kako je jedna od temeljnih zadaća udruge karitativan rad na zbrinjavanju najugroženijih članova, određuje se da pravo na novčanu pomoć u iznosu od po deset solida mjesečno stječe ukupno 24 najsiromašnijih bratima i sestara (12 muškaraca i 12 žena).³² Njihova su imena redovito zabilježena u godišnjim knjigama troškova bratovštine, a za svaki od 12 mjeseci u godini naveden je datum isplate. U posljednjem mjesecu isplate potpore (zbog smrti šticienika) redovito se uz njegovo ime upisuje križić. Siromašni šticienici najčešće su zabilježeni samo vlastitim i očevim imenom. Prezimena, mjesta podrijetla, zanimanja i predjeli stanovanja najčešće nisu navedeni. Iako je odredbom iz 1497. godine propisana ravnopravna razdioba pripomoći između muškaraca i žena, popisi odabranih šticienika zorno

pokazuju kako su tijekom cjelokupnog pratećeg razdoblja (od sredine XVII. do kraja XVIII. stoljeća) pretežit dio najsiromašnije skupine iseljenika činile žene, uglavnom starije dobi i u udovištvu. Uz vlastito ime štićenica ponekad se bilježi ime oca ili supruga te njihovo zanimanje. Trajanje primanja skromne mjesečne pripomoći nije bilo ograničeno i u pravilu je trajalo do smrti štićenika ili štićenice. Budući da je riječ o najsiromašnijem dijelu članstva, imena primatelja pomoći često su zabilježena nakon njihove smrti i u prethodno spomenutoj stavci o pokopu i ispraćaju preminulih članova na trošak udruge (*Sepelir fradel-li*). U rasponu od sredine XVII. stoljeća do dvadesetih godina XVIII. stoljeća u svojstvu primatelja pripomoći udruge kojoj su pripadale zabilježene su četiri bračke iseljenice, prema svemu sudeći osobe lošijeg imovnog stanja i bez bliskije obitelji i rodbine: Isabeta Dominikova (1649.-1650.), Laura Andrijina (*Laura di Andrea*, 1661.-1677.), Valerija Bračanka (*Valeria della Brazza*, 1706.-1707.) i Lukrecija Bračanka (*Lucrezia della Brazza*, 1713.-1724.).³³

Sljedeći oblik karitativne djelatnosti bratovštine bila je potpora djevojkama iz neimućnih obitelji. Njima je udruga isplaćivala određenu novčanu svotu kao naknadu (*grazie*) za miraz pri udaji ili kao pristupninu za ulazak u samostan. Visina pripomoći najčešće je iznosila deset dukata, ali katkad je (kada su osnovnu svotu svojim darovnicama nadopunjavali pojedini imućniji bratimi) dosezala i znatno veću svotu. Podaci o isplati miraza sadržani su u devetoj (ili desetoj) stavci knjige *Libri conti e spese* pod naslovom *Donzelle pagade* (*Donzelle pagate*).³⁴ Uz ime djevojke kojoj se odobrava pripomoć navodi se ime (i prezime) njezina oca, podrijetlo te župa u kojoj stanuje. Budući djevojčin suprug zabilježen je vlastitim i očevim imenom (katkad i prezimenom) te (neredovito) podrijetlom, zanimanjem i mjestom obitavanja. Tekst je pisan u obliku djevojčine priznanice kojom se potvrđuje da je od tadašnjega predstojnika (uz navođenje njegova imena) primila određenu novčanu svotu. Odabir djevojaka obavljala su izvršna tijela (dekani), koji su posebice morali paziti da djevojka potječe iz čestite obitelji te da je njezino ponašanje tijekom proteklih godina bilo na dobrome glasu (*de ben e ben fama*). Ako je molbi za isplatu pripomoći bilo više od broja kojemu je zajednica mogla udovoljiti, obavljalo se glasovanje (*ba-*

lotazione) na osnovi kojega se obavljao uži odabir djevojaka s pravom stjecanja potpore. Kao i u prethodno navedenim primjerima, ubilježbe bračkih iseljenika (u ovom slučaju iseljenica) zapažamo u rasponu od sredine XVII. do sredine XVIII. stoljeća, a izrijeком su spomenute sljedeće obdarenice: Laura Jerolima Andrijina (*Laurentia di Gerolimo di Andrea*, 15. VI. 1659.), Anzola Jerolima Andrijina (*Anzola di Gerolimo di Andrea*, 13. VIII. 1662.), Ivana Jerolima Andrijina (*Zanetta di Gerolimo di Andrea*, 26. VII. 1671.), Helena Antunova (*Ellena di Antonio*, 9. VIII. 1682.), Margareta Vickova Nadali (*Margareta di Vincenzo Nadali*, 14. XII. 1721.), Katarina Vickova (*Catarina di Vincenzo*, 7. VI. 1722.), Marija Vickova (*Maria di Vincenzo*, 1728.) i Katarina Dominikova (*Catarina di Domenico*, 12. VII. 1744.).³⁵

***

Bračka iseljavanja i nazočnost u Mlecima sastavni su, značenjem i opsegom iznimno važan dio hrvatskih migracija s istočne na zapadnu obalu Jadrana u razdoblju ranoga novog vijeka. Tijekom svih prošlih stoljeća uklopljenosti u našu dijasporu u gradu na lagunama, Bračani su svojom brojnošću, učestalim spominjanjem u vrelima, poduzetnošću i marom svojih iseljenika, društvenim angažmanom i prilagodbom novoj sredini, činili jednu od važnih sastavnica iz povijesti tamošnje hrvatske zajednice. Upućenost Bračana na sunarodnjake posvjedočena je brojnim primjerima iz arhivskih spisa, razvidna i neprijeporna i kada je riječ o mjestima njihova obitavanja (predjel Castello), profesionalnoj usmjerenosti, ali i svakovrsnim komunikacijama u svakodnevnom životu. Posebno važno svjedočanstvo o ulozi Bračana u životu hrvatske dijaspore u glavnom gradu nekoć zajedničke države iskazano je njihovim brojnim udjelom u hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna. Na osnovi raščlambe arhivskoga gradiva iz sjedišta bratovštine, ponajprije onoga iz XVII. i XVIII. stoljeća, saznajemo za prevažan udio Bračana kako u običnom članstvu, tako i u kontekstu obnašanja vodećih dužnosti (predstojnici, vikari, sindici, dekani) u upravnim tijelima udruge. Svojim zalaganjem, brojnošću i aktivnim udjelom, iseljenici s otoka Brača zasigurno su, to možemo na kraju zaključiti, pridonosili višestoljetnom kontinuitetu održanja i očuvanja nacionalne i domo-

vinske svijesti sunarodnjaka, kao i općem ugledu i cijjenjenosti koju je bratimska udruga iseljenika s hrvatske obale uživala u gradu koji se - upravo poradi svoje multikulturalnosti i tolerancije - s pravom nazivao "Babilonijom u malom".

BILJEŠKE

1. Hrvatskim iseljeništvom u Mlecima bavila sam se u posljednjih desetak godina istraživačkog rada. Usporedi: Lovorka Čoralić: *U gradu svetoga Marka: povijest hrvatske zajednice u Mlecima*. Zagreb, 2001. Vidi ondje opsežan popis literature o hrvatskim prekojadranskim iseljavanjima i povijesti hrvatske zajednice u Mlecima.
2. *Na osnovi raščlambe velikog broja uzoraka izvora (oporuke iz razdoblja od početka XIV. do početka XIX. stoljeća)* razvidno je da su dalmatinski iseljenici činili najveći postotni udio u strukturi hrvatskog iseljeništvu (46 posto). Iseljenici iz teritorijalno nevelike Istre brojili su samo 2 posto, dočim je na Bokelje (u upravnom smislu dio pokrajine Albania Veneta) otpadalo 31 posto. Od ostalih hrvatskih krajeva, ponajprije onih koji se nisu nalazili u sastavu Privredne Republike, na Dubrovčane je otpadalo 7 posto, na iseljenike iz Bosne (*de Bossina*) 1 posto, iseljenike označene *de Schiavonia* 7 posto, dočim su Hrvati s područja Hrvatskoga Kraljevstva zastupljeni sa 6 posto u ukupnoj strukturi našeg prekojadranskog iseljeništvu. Usporedi: Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 443.
3. Sažet pregled povijesti djelovanja bračkih iseljenika u Mlecima objavila sam u radu *Bračka kolonija u Mlecima u prošlosti*. Hrvatska obzorja, Split, 1997., br. 2, god. V, 339-356.
4. Primjerice, Bračanin Dominik predstojnik je (gastald) udruge proizvođača i prodavača tjestenine (*frittoleri*) 1762. godine, a istu je dužnost u više navrata obnašao i *Zuanne della Brazza* od 1776. do 1796. godine. Usporedi: Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 340-341.
5. Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 341.
6. Marin Zaninović: *Zapisi o Hvaru i Veneciji*. Hvarski zbornik, Split, 1976., sv. 4, 197-202; Lovorka Čoralić, nav. dj. (3); Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 115.
7. O udjelu Bračana u hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna ukratko sam pisala u spomenutom radu *Bračka kolonija u Mlecima u prošlosti* (Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 350-353). Ovdje su tadašnja istraživanja bitno proširena i nadopunjena novih spoznajama.
8. O povijesnom razvoju i umjetničkoj baštini bratovštine postoji opsežna literatura. Usporedi neka djela: Michelangelo Muraro: *Victor Carpaccio alla Scuola di San Giorgio degli Schiavoni in Venezia*. Milano, 1956.; Niko Luković: *Bratovština bokeljskih pomoraca Sv. Đorđa i Tripuna u Mlecima*. Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, sv. 6, Kotor, 1957., sv. 6, 33-43; Guido Perocco: *Carpaccio*

- nella Scuola di S. Giorgio degli Schiavoni*. Venezia, 1964.; Guido Perocco: *Guida alla Scuola Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone (detta San Giorgio degli Schiavoni)*. Venezia, 1984.; Lovorka Čoralić: "Scuola della nation di Schiavoni" - *hrvatska bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima*. Povijesni prilozi, god. 18., Zagreb, 1999., god. 18., 53-88; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 215-262.
9. Zaseban skup članaka (kapitula) Statuta (Mariegole) bratovštine sv. Jurja i Tripuna propisuje dužnosti, obveze i prava gastalda. Usporedi: Tullio Vallery: "La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (1455)*. Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone (dalje: SD), Venezia, 1973., sv. 9, 3-9; Tullio Vallery: "La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (II)*. SD, sv. 8., Venezia, 1975., str. 3-9; Tullio Vallery: "La Fraternitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (III)*. SD, sv. 9, Venezia 1976., sv. 9, 3-13. Lovorka Čoralić, nav. dj. (8), 68-69; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 233-235.
  10. Guido Perocco, nav. dj. (8; 1964.), 234.
  11. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine. Usporedi i: Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 351.
  12. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  13. Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 235.
  14. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine. Usporedi i: Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 351.
  15. Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 235-236.
  16. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  17. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine. Usporedi i: Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 351.
  18. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  19. Lovorka Čoralić, nav. dj. (8), 71.; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 236.
  20. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine. Usporedi i: Lovorka Čoralić, nav. dj. (3), 351.
  21. Lovorka Čoralić, nav. dj. (8), str. 71.; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 236-237.
  22. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  23. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  24. ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.
  25. Michele Giadrossi: *Un quaderno di conti della Scuola Dalmata*. SD, sv. 15, Venezia, 1982., 19-20; Lovorka Čoralić, nav. dj. (8), 76; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 242-243.
  26. Cap. XIII (*De sepelir i morti*): *Anchora volemo che se algun nostro fradelo o sorela morisse in tanta povertade che non avesse de che sepelirse, che el governador con i suo compagni el debia far sepelir de i beni de la nostra scuola sel troverà* (Tullio Vallery, nav. dj. /9; 1973./, 8).
  27. Cap. XXXVII: *De quelli che muor in prexon de nostra nacion* (Tullio Vallery, nav. dj. /9; 1976./, 6).

28. Cap. XLIV: *De sovegnir over sepelir quelli che in strani paesi morisse* (Tullio Vallery, nav. dj. /9: 1976./, 8).
29. ASD, LCS, podaci uz navedene godine.
30. Michele Giadrossi, nav. dj. (25), 21; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 244-245.
31. Cap. XXVI: *Per chè le opere dela misericordia è caxon dela salute dele anime, volemo et oredinemo che sel sarà algun nostro fradelo over sorela de questa nostra scuola el qual sia infermo et sia in povertà, chel nostro governador cun i suo compagni sia tegnudo de visitar el dito infermo e sovegnir quello de i beni dela nostra scuola secondo come parerà alla mazor parte de loro* (Tullio Vallery, nav. dj. /9: 1975./, 5).
32. Michele Giadrossi, nav. dj. (25), 11-12.
33. ASD, LCS, podaci uz navedene godine.
34. Michele Giadrossi, nav. dj. (25), str. 21; Lovorka Čoralić, nav. dj. (1), 245-246.
35. ASD, LCS, podaci uz navedene godine.

EMIGRANTI DALL'ISOLA DI BRAČ E LA CONFRATERNITA CROATA DI SAN GIORGIO E TRIFONE A VENEZIA

Riassunto

L'emigrazione dall'isola di Brač e la presenza di alcuni emigranti Brazzani a Venezia rappresentano una veramente rilevante e complessa parte delle migrazioni croate in generale, faccendone la parte integrale delle migrazioni dalla sponda orientale alla sponda occidentale dell'Adriatico nel periodo dell'evo moderno. Nel corso di tutti i secoli passati, i Brazzani, con la loro numerosità, spirito imprenditoriale, impegno sociale e una rapida adattabilità ambientale, menzionati frequentemente nelle fonti storiche, furono la parte integrale della storia della comunità degli emigranti croati di quel luogo. L'orientazione compaesana dei Brazzani fu confermata da numerosissimi esempi tratti dagli archivi, evidente ed indiscutibile per quanto riguarda il loro domicilio (provincia di Castello), il loro indirizzo professionale, nonché nella comunicazione quotidiana di ogni tipo. Le testimonianze sul ruolo dei Brazzani nella vita della diaspora croata nella capitale dello stato comune di una volta, sono espresse prevalentemente tramite la loro partecipazione nella confraternita croata di San Giorgio e Trifone. In base alle analisi del materiale archivistico, specie quello dal XVII ° e XVIII ° secolo, nella sede della Confraternita, veniamo a sapere dell'importantissimo contributo dei Brazzani, quanto nella qualità di membri, tanto nel dovere d'ufficio (guardiani, vicari, sindaci, decani) nei corpi amministrativi della confraternita.

Numerando esempi concreti di partecipazione dei Brazzani nella vita della confraternita di San Giorgio e Trifone, si cerca contemporaneamente di dimostrare una componente storica, probabilmente meno diffusa, ma non di minor importanza, di questa isola dalmata pregnante di eredità storica.